

Αλεξάνδρα ΔΕΛΗΓΙΩΡΓΗ
**«Το διαλεκτικό τεχνάζειν ως ελεγκτική μέθοδος του κρίνειν
στα Τοπικά του Αριστοτέλη»**

Περίληψη

Αφ ης στιγμής συντελέστηκε το πέρασμα της μεταμοντέρνας σκέψης στον λεγόμενο αντιπλάτωνισμό και τις συναφείς τάσεις του (αντιθεμελιωτισμό, ακραίο επιστημολογικό σχετικισμό, νεοπραγματισμό), η απουσία γνώμονα και κριτηρίων για την επιτέλεση της κριτικής εξέτασης θεωρητικο-πρακτικών και ποιητικο-πρακτικών προτάσεων είναι έντονη όσο ποτέ πριν, τους δυο τελευταίους αιώνες.

Με τη γλωσσική στροφή που σφράγισε τη μεταμοντέρνα σκέψη και την υποχώρηση της Κριτικής θεωρίας που σημειώθηκε, υπό την πίεση του δομισμού και του μετα-δομισμού, την τελευταία τριακονταετία του 20ού αιώνα, το επιστημολογικό ενδιαφέρον μετατοπίστηκε από το ειδέναι στο λέγειν, και από την τάξη (τα συστήματα) της σκέψης στην τάξη του λόγου (*discours*).

Το αποτέλεσμα ήταν γνώσεις, γνώμες, απόψεις, πεποιθήσεις, θέσεις να μην συστήνουν πλέον αντικείμενο κριτικής επιστημολογικής εξέτασης, ως προς την τυπική και ουσιαστική εγκυρότητά τους και να αντιμετωπίζονται ως γλωσσικά παίγνια αποκομμένα από το «νοεῖν τε και εἶναι» ώστε η αξία των να αποτιμάται με βάση τη δύναμη της πειθούς που ασκούν στους παίκτες άλλων παιγνίων ή στους θεατές τους. Το μέγεθος της πειθούς που εξασφαλίζουν κρίνεται με κριτήριο τη μαζική απήχησή τους, με ή χωρίς τη συνδρομή της διαφήμισης και των στερεοτύπων.

Η έκλειψη του φιλοσοφείν που προκάλεσε η επικράτηση αυτών των τάσεων επιτείνει την ανάγκη να τεθούν εκ νέου τα ζητήματα θεμελίωσης και νομιμοποίησης της γνώσης και της μάθησης, τα οποία άκριτα μεταβιβάστηκαν στην αρμοδιότητα της ρητορικής και κατ' επέκταση της γλωσσολογίας.

Υπ' αυτή την έννοια, στη σημερινή μεταφιλοσοφική περίοδο, τα *Τοπικά* του Αριστοτέλη –έργο που γράφτηκε σε μια ανάλογη περίοδο κατάρρευσης των αξιών και εκφυλισμού του δημοκρατικού πολιτεύματος– είναι επίκαιρο όσο ποτέ. Με το έργο αυτό, το οποίο γράφει μαθητής ακόμη στην Ακαδημία του Πλάτωνος και για το οποίο, πολύ αργότερα, θα δηλώνει υπερήφανος, ο Αριστοτέλης, μετά τον Παρμενίδη και μετά τον Πλάτωνα, επιχειρεί μια οντο-γνωσιοθεωρητική επανεκκίνηση της σκέψης, την αναδιοργάνωση της οποίας φέρει εις πέρας στα έργα που συντάσσει γι' αυτό τον σκοπό υπό τον γενικό τίτλο *Όργανον*.

Στα *Τοπικά* και, συμπληρωματικά για το θέμα, στους *Σοφιστικούς Ελέγχους* και στο *Περί ἑρμηνείας*, ο Αριστοτέλης συγκροτεί το διαλεκτικό τεχνάζειν ως ελεγκτική ενθυμημάτων και παραδειγμάτων που αποτελούν τα κύρια μέσα της Ρητορικής πειθούς, αλλά και εξ ενδόξων συλλογισμών και παραλογισμών που διαμεσολαβούν στην ποιητικο-πρακτική δράση της Ιατρικής, της Πολιτικής κλπ., Πρόκειται για μέθοδο κριτικής εξέτασης του αληθούς ή ψευδούς λογίζεσθαι/βουλεύεσθαι, έτσι όπως αποτυπώνεται σε θέσεις, ιδέες, απόψεις, που αφορούν σε ἔσχατα, σε ενδεχόμενα ή ἕτερα αυτών κατά τον ορισμόν, το γένος, το ἴδιον και το συμβεβηκός.

Θα συζητήσουμε: α. τη μετάβαση του Αριστοτέλη από το Παρμενίδειο *ἔόν ἔστι* στο *τί ἦν εἶναι* ως αντικείμενο των εξ ενδόξων συλλογισμών (της μάθησης) και του διαλεκτικού τεχνάζειν και β. τη σχέση συναρμογής των *Τοπικῶν* με την ορθή Ρητορική και πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο αυτό, τη διαλεκτική ως θεραπευτική της ημάρτημένης Ρητορικής ως Σοφιστικής και των εριστικῶν συλλογισμῶν της.